

Stojanova, G., 2008 *Tema dorogi v pohoronnom ritualie (na materialah slavjanskogo naselenija Juzhnoj Bessarabii)* [The theme of the road in the funeral rituals (on the materials of the Slavic population of Southern Bessarabia)]. *Naukovi pratsi: Naukovo-metodychnyy zhurnal. Istorychni nauky* [Scientific works: Scientific-methodical journal. Historical Sciences], T. 96. Vyp. 83, s. 146-148.

Stojanova, G., 2012 *K voprosu o konservacii tradicii v polijetnicheskoy srede: na materialah rodil'noj i pohoronnoj obrjadovoj praktiki bolgar Juzhnoj Bessarabii* [On the issue of the preservation of tradition in a multiethnic environment: on the materials of maternity and funeral ritual practice of the Bulgarians of Southern Bessarabia]. *Chelovek v istorii i kul'ture* [Man in history and culture], Vypusk 2, s. 402-406.

Stojanova, G., 2014 *Ukraincy V* [Ukrainians In]: A.I. Kisce, A. A. Prigarin, V.N. Stanko, red. *Budzhak: istoriko-jetnograficheskie ocherki narodov jugo-zapadnyh rajonov Odesshhiny* [Budzhak: historical and ethnographic essays of the peoples of the south-western regions of Odessa]. Odessa: SMIL, s. 603-636

Олійник Г. О.

УДК 903.24/.25-055.2"01/03"

НАМИСТА У ЖІНОЧОМУ ПОХОВАЛЬНОМУ ПІЗНЬОСАРМАТСЬКОМУ КОСТЮМІ

Невід'ємною частиною поховальної обрядовості більшості давніх суспільств, в тому числі і пізньосарматського, є поховальний костюм. Через дії грабіжників, гризунів, природної деструкції до науковців, що вивчають давні костюми, потрапляють в основному металеві прикраси та аксесуари, а також намистини. Дослідження розташування останніх по відношенню до частин кістяка похованих може виявити їх місце у поховальному костюмі, а вивчення кольорів намистин виявити колірні композиції складових частин костюму.

Ключові слова: *пізньосарматська культура, поховальний костюм, намистини, монохромія, двоколірна композиція, триколірна композиція, багатоколірність.*

При розкопках поховань, які є основним джерелом для вивчення матеріальної культури пізньосарматської спільності, науковці наражаються на наслідки руйнування органічних матеріалів. Внаслідок чого до дослідників, що вивчають давні костюми, потрапляють в основному металеві прикраси та аксесуари, а також намистини.

Намистини можуть бути охарактеризовані такими формальними ознаками як матеріал, форма, пропорції, напрями каналу отвору, орнамент, колір з прозорістю. Та серед всіх перерахованих ознак лише колір є єдиною соціонормативною ознакою, а його дослідження може надати свідчення естетичних уявлень і норм давніх суспільств. Не дивлячись на гносеологічний потенціал такої ознаки намистин, як колір дослідниками відводиться йому другорядна роль.

Питання жіночого поховального пізньосарматського костюму в цілому є досить не розробленими. Так серед науковців, що працювали в даному напрямку можна виокремити С. О. Яценко, який є автором змістовної праці присвяченій костюмам народів давньої Євразії [12]. В одному з розділів монографії описуються найбільш яскраві та багаті на поховальний інвентар пізньосарматські комплекси з території сучасних України та Російської Федерації.

Але С. О. Яценко включив до свого доробку не всі досліджені комплекси, що представляють собою інтерес при вивченні аспектів пізньосарматського поховального костюма. Виходячи з цього витікає необхідність систематизувати такі поховання та дослідити розташування намистин у них по відношенню до частин кістяка похованих, що може виявити їх місце у поховальному костюмі та вивчити взаємозустрічальність кольорів намистин аби виявити колірні композиції складових частин костюму.

Для розгляду питання місця намистин в жіночому пізньосарматському поховальному костюмі були відібрані поховання, що містять поховальний інвентар *in situ* з фіксацією розташування намистин по відношенню до частин кістяка. Вказаним методичним вимогам відповідають 15 поховань, що походять з території сучасних Угорщини, України, РФ: Абганерово II к. 13, п. 1 [5, с. 101-104]; Височино V к. 2, п. 2 [2, с. 63-64]; Дружне м. 21, п.

Е [9, с. 20]; м. 24 [9, с. 21–22]; м. 66, п. В [9, с. 30]; м. 67, пд. підбій, п. 3 (нижній ярус) [9, с. 31]; м. 73, пв. підбій, п. В [9, с. 73]; м. 73, пд. підбій, п. D [9, с. 73 – 74]; м. 78, п. D [9, с. 34]; м. 84, п. D [9, с. 35–36]; Мако-Пап-Хат I п. 2 [13, с. 253–255], п. 14 [13, с. 258–259]; Нагавський II к. 11, п. 1 [7, с. 179–182]; Новоолександрівка I к. 20, п. 1 [3, с. 217–220]; Чотири брати к. 3, п. 7 [6, с. 71–72].

У зв'язку з тим, що намистини знайдені, наприклад, в області шії не завжди можна з впевненістю віднести до складу намиста або розшивки горловини одягу – надалі матеріал буде розглянуто у відповідності з тим, в якій частини кістяка його було знайдено.

Спираючись на схему розташування намистин по відношенню до кістяка можна виокремити наступні п'ять груп поховань:

1. Поховання, де намистини були знайдені в області шії (Абганерово II к. 13, п. 1; Дружне м. 21, п. Е; м. 24; м. 73, пв. підбій, п. В; м. 73, пд. підбій, п. D; м. 78, п. D; м. 84, п. D; Новоолександрівка I к. 20, п. 1).

Так перед лицьовими кістками черепа і в області шийних хребців похованої з комплексу Абганерово II к. 13, п. 1 розташовувалося намисто зі 103 намистин різних кольорів (білого, чорного, помаранчевого, жовтого, зеленого) та форм (бісер, кулясті та поперечно стислі з різною пропорційною характеристикою, дископодібні з різною пропорційною характеристикою, конічні, циліндричні з різною пропорційною характеристикою, циліндричні з ребристою поверхнею, витягнуті клиновидні, вісімкоподібні, краплеподібні, трикутні в перетині, спіралеподібні), а також були виготовлені з різних матеріалів (бурштин, гагат, сардер, скло та невизначеного білого мінерала).

На місці шії похованого з комплексу Дружне м. 21, п. Е розчищено намисто, що складалося зі 113 намистин різних матеріалів (бурштин, гагат, сердолик, скло), форм (бісер, бочкоподібні, циліндричні з різною пропорційною характеристикою, у формі 14 – гранника) та кольорів (помаранчевий, зелений).

На шії похованого з комплексу Дружне м. 24 виявлено намисто з 4 намистин різних матеріалів (бурштин, гагат, сердолик), форм (бочкоподібні, короткоциліндричні, трикутні, ромбоподібні) та кольорів (чорний, помаранчевий).

На місці шії похованого з комплексу Дружне м. 73, пв. підбій, п. В знайдені скляні намистини (82 екз.) різних форм (кулясті та циліндричні з різними пропорційними характеристиками) та кольорів (жовтий, зелений, синій).

На місці шії похованого з комплексу Дружне м. 73, пд підбій, п. D відкриті скляні намистини (54 намистини) різних форм (кулясті з різними пропорційними характеристиками, усічено біконічні, циліндричні з різними пропорційними характеристиками) та кольорів (жовтий, синій).

На місці шії похованого з комплексу Дружне м. 78, п. D знайдені скляні намистини (32 екз.) різних форм (кулясті та поперечно стислі з різними пропорційними характеристиками, усічено біконічні, циліндричні з різними пропорційними характеристиками) та кольорів (зелений, синій).

На місці шії похованого з комплексу Дружне м. 84, п. D знайдені намистини (>14 екз.) різних матеріалів (бурштин, скло), форм (кулясті та поперечно стислі з різними пропорційними характеристиками, усічено біконічні, циліндричні з різними пропорційними характеристиками, трикутні в перетині, вісімкоподібні), кольорів (помаранчевий, синій).

На шії похованої з комплексу Новоолександрівка І к. 20, п. 1 були намистини різних матеріалів (гранат, сердолік, гірський кришталь, корал), форм (кулясті та поперечно стислі з різними пропорційними характеристиками, циліндричні з різними пропорційними характеристиками, призматичні, у формі 14 – гранника, просвердлені гілочки), кольорів (білий, червоний, помаранчевий).

2. Поховання, де намистини були знайдені в області шії, ніг та у складі браслетів (Мако-Пап-Хат І п. 2, п. 14).

Ймовірно, на похованій з комплексу Мако-Пап-хат І п. 2 було знайдено два намиста, бо дрібні сердолікові намистини (14 екз.) були оточені більшими вапняковими намистинами (2 екз. + фрагменти). На лівому зап'ясті похованої було знайдено браслет у вигляді бронзового кільця, на яке нанизані скляні намистини. Навколо правого передпліччя було знайдено, ймовірно, також браслет. На гомілкях розташовувалися (послідовність не зафіксована): 150 білих, 314 зелених, 384 червоних кулястих та циліндричних намистин.

В області шиї похованої з комплексу Мако-Пап-хат I п. 14 були знайдені (послідовність не встановлюється) 15 намистин з різних матеріалів (вапняк, корал, сердолик, скло), різних форм (кулясті, бочкоподібні, призматичні) та кольорів (білий, червоний, синій). На лівому передпліччі знаходився браслет з кулястих та циліндричних намистин різних кольорів (білий, зелений, синій), що були виготовлені зі скла та вапна. На гомілкках похованої, прикрашаючи нижню частину плаття розташовувалися (послідовність не встановлено): призматичні та кулясті зеленого кольору (193 екз.), кулясті білого (177 екз.) та червоного кольорів (155 екз.).

3. Поховання, де намистини були знайдені у складі браслетів. Єдине поховання, де намистини були знайдені у складі лише браслету – це комплекс Чотири брати к. 3, п. 7. Так до складу браслету увійшли пласкі (9 екз.), неправильні трикутні (2 екз.) бурштинові та 14-гранні сердоликові (3 екз.) намистини.

4. Поховання, де намистини були знайдені в області шиї та ніг (Височино V к. 2, п. 2; Дружне м. 66, п. В; м. 67, пд. підбій, п. 3 (нижній ярус)).

В області грудної клітини похованої з комплексу Височино V к. 2, п. 2 (♀, adl) залягало намисто у складі 33 намистин з різних матеріалів (сердолик, корал, скло, гагат), форм (кулясті з різною пропорційною характеристикою, короткоциліндричні, циліндричні з різною пропорційною характеристикою, у формі 14 – гранника, просвердлені гілочки) та кольорів (безбарвні, чорні, червоні, блакитні). У стоп похованої було знайдено 138 чорних гагатових циліндричних намистин, бічні грані косо зрізані, висота 0,2-0,45 см; товщина 0,2-0,5 см. Авторами публікації комплексу зазначено припущення – ймовірно, бісером було розшите взуття [2, с. 64].

В області шиї похованого з комплексу Дружне м. 66, п. В знайдено намисто зі скляних кулястих, циліндричних, спіралеподібних намистин червоного та синього кольорів у кількості 4 екземплярів. Там, де повинні були знаходитись ноги похованого виявлено скупчення намистин червоного, зеленого, блакитного, синього кольорів, якими очевидно був розшитий одяг [9, с. 30]. Серед них скляні намистини і такі, що виготовлені з єгипетського

фаянсу. Форми намистин: бочкоподібні, біконічні, циліндричні з різними пропорційними характеристиками, у формі 14 – гранника, спіралеподібні.

На місці шії похованого з комплексу Дружне м. 67, пд. підбій, п. 3 (нижній ярус) виявлені скляні циліндричні намистини червоного кольору у кількості 15 екземплярів. Навколо нижніх частин гомілкових кісток похованого знаходились намистини різноманітних матеріалів (скло, єгипетський фаянс), кольорів (білий, червоний, зелений, блакитний, синій) та форм (кулясті та поперечно стислі з різними пропорційними характеристиками, біконічні, короткоциліндричні, циліндричні з різними пропорційними характеристиками, призматичні, у формі 14 – гранника).

5. Поховання, де намистини були знайдені в області ніг. Єдине поховання, де намистини були знайдені лише в області ніг – Нагавський II к. 11, п. 1. В районі щиколоток похованої (♀, 45 лет) був зібраний бісер з зеленуватого нефриту.

Таким чином видно, що найпоширенішою схемою є розташування намистин в області шії (у 8 з 15 поховань). Менш розповсюдженим виявилось місце знаходження намистин в області ніг (у 6 з 15 поховань). Та такими, що зустрічаються рідко є схеми розташування намистин у складі браслетів (у 3 з 15 поховань).

Також слід відмітити жіночі пізносарматські комплекси, що не ввійшли до вибірки дослідження, але являють собою інтерес з точки зору композиції намистин в області ніг. Серед таких комплексів: Балківський к. 12, п. 1 [8, с. 65] (Василівський р-н, Запорізька обл., Україна); Валовий I к. 9, п. 1 [1, с. 24-48], к. 33, п. 1 [1, с. 63-74] (М'яниківський р-н, Ростовська обл., РФ); Височино V к. 18, п. 1 [4] (Азовський р-н, Ростовська обл., РФ); Криничне п. 6 [10, с. 250-252] (Болградський р-н, Одеська обл., Україна); Шевченко к. 6, п. 1 [11, с. 163-165] (Володарський р-н, Донецька обл., Україна).

Поблизу гомілково-стопових кісток похованої (♀, juv) з комплексу Балківський к. 12, п. 1 знайдено розсип з 385 пастових намистин у вигляді витягнутих прямокутних брусочків, квадратних в перетині, довжиною 0,4-0,9 і товщиною 0,5-0,6 см, різноманітних кольорів: жовтого, «слонової кістки», блакитного, зеленого,

червоного та чорного. Намисто, очевидно, облямовувало одяг (шарови) [8, с. 65].

В області щиколоток похованої (♀, juv) з комплексу Валовий I к. 9, п. 1 (♀, juv) зібрано не менше 130 намистин кулястої, грушоподібної та бочкоподібної форм з синього, червоного, зеленого непрозорого скла.

В області щиколоток похованої (adl) з комплексу Валовий I к. 33, п. 1 простежені залишки розшивки намистини: ряд гагатового дископодібного бісеру; вище два ряди короткоциліндричного бісера з напівпрозорого синього скла; два ряди короткоциліндричного бісера з непрозорого червоного скла (загальна довжина низки синього та червоного бісера – 1,5 м); вище проходив ряд кулястих намистин з молочного скла діаметром біля 1 см.

На правій щиколотці похованої (♀, 25-30 років) з комплексу Височино V к. 18, п. 1 були простежені залишки розшивки повстяного напівчобітка. В 12 см вище нижніх епіфізів гомілкових кісток проходив ряд з 18 круглих золотих нашивних бляшок з опуклістю в центрі, орнаментованих по краю пунсоном, і однією простою бляшкою напівсферичної форми. В 3 см нижче був зафіксован суцільний пояс шириною 5 см, що складався з різноманітних типів намистин. Верхнім в поясі був ряд розташованих горизонтально призматичних пронизок з округленими ребрами з прозорого зеленого скла (довжина пронизок – 0,9 см). Нижче розташовувалися не менше двох рядів рубаного бісера з жовтого глухого скла, що погано зберігся. Далі в один ряд були нашиті подовжені бородавчасті намистини з безбарвного скла з внутрішньою позолотою (довжина намистин – 1,2 см). Нижче проходило не менше двох рядів рубаного бісера з глухого червоного скла (діаметр бісерин 0,15-0,3 см) і, нарешті, один ряд кулястих намистин з синього напівпрозорого скла.

На лівій щиколотці похованої були простежені залишки розшивки другого напівчобітка, що складалася з 21 круглої золотої бляшки з опуклістю в центрі і рядів бісера та намистин, аналогічних тим, які прикрашали правий напівчобіток.

Уздовж обох ніг (від ступень до колін) по обидві сторони кожної ноги похованої (♀, juv) з комплексу Криничне п. 6 знаходи-

лась велика кількість різноманітних дрібних намистин, головним чином зі скляної пасти, сердоліка. Намистини були різноманітних кольорів (білого, чорного, коричневого, жовтого, зеленого, червоного, блакитного) та форм (циліндричні, дископодібні, кулясті, багатогранні). Всього було знайдено 950 цілих і приблизно стільки ж фрагментованих намистин. Вони мабуть нашивались на високе шкіряне взуття типу чобіт або на шкіряні чи матерчаті панчохи.

Біля стоп та на кістках гомілки похованої (♀, adl) з комплексу Шевченко к. 6, п. 1 був зібраний бісер блакитного та темно-синього кольорів.

Проаналізувавши подібність наборів намистин, що входили до складу намист, за такими критеріями як матеріал, колір та форма дійшли до наступних висновків.

Відстеження частоти зустрічальності матеріалів у складі намист виявило, що найчастіше зустрічаються скляні намистини – в 9 з 11 досліджуваних поховань, бурштинові та сердолікові – в 4 кожний, гагат – в 3, корал – в 2. Такі матеріали, як гірський криштал, гранат, сардер та невизначений білий мінерал зустрічаються лише по одному разу.

Аналіз матеріалів намистин, які входили до складу намист, продемонстрував, що ідентичними композиціями виявились лише намиста, які складались виключно зі скляних намистин. Такі були знайдені в 5 з 11 комплексів, що містили намиста – Дружне м. 66, п. В; м. 67, пд. підбій, п. 3 (нижній ярус); м. 73, пв. підбій, п. В; м. 73, пв. підбій, п. D; м. 78, п. D.

Інші ж 6 поховань не продемонстрували повтворюваності композицій матеріалів намистин.

Розгляд комбінацій кольору та форми намистин виявив, що безколірні кулясті, циліндричні, у формі 14 – гранника; чорні циліндричні, клиновидні, спіралеподібні, трикутні в формі; червоні кулясті, у формі 14 – гранника; помаранчеві кулясті, дископодібні, конічні, у формі 14 – гранника, призматичні; жовті циліндричні, дископодібні, краплеподібні, подовжені циліндричні з валиками по краях; зелений бісер, краплеподібні, циліндричні з ребристою поверхнею; блакитні короткоциліндричні; сині циліндричні, спі-

ралеподібні намистини зустрічалися лише по одому разу. У двох похованнях були виявлені чорний бісер; червоні просвердлені гілочки; помаранчеві трикутні у формі, вісімкоподібні, бочкоподібні; зелені циліндричні намистини. У трьох похованнях – жовті кулясті; сині усічено біконічні. У чотирьох – червоні циліндричні; помаранчеві циліндричні. Та найпоширенішими виявилися сині кулясті намистини, які були відкриті у п'яти похованнях.

Аналіз в парі таких параметрів як колір та форма також не виявив закономірностей складання наборів.

Про відсутність масовості наборів може казати і той факт, що навіть у кримських похованнях з одного могильника IV ст. (Дружне склеп 66, поховання В; могила 67, південний підбій, поховання 3 (нижній ярус); могила 73, північний підбій, поховання В; могила 73, південний підбій, поховання D; склеп 78, поховання D; склеп 84, поховання D) набори за формами та кольорами різні.

Аналіз кольірних композицій намистин, що були знайдені в області шії виявив наступні групи композицій:

1. Монохромія (Дружне м. 67, пд. підбій, п. 3 (нижній ярус));
2. Двоколірна композиція (Дружне м. 21, п. Е; м. 24; м. 66, п. В; м. 73, пд. підбій, п. D; м. 78, п. D; м. 84, п. D);
3. Триколірна композиція (Дружне м. 73, пв. підбій, п. В; Ново-олександрівка I к. 20, п. 1);
4. Багатоколірність (Абганерово II к. 13, п. 1; Височино V к. 2, п. 2).

Слід зазначити, що жодна з наведених вище композицій намистин не мала аналогів по взаємозустрічальності кольорів серед інших композицій.

Аналіз взаємозустрічальності матеріалів намистин, що були знайдені в області ніг виявив, що ідентичними за складом є поховання Височино V к. 2 п. 2 та Валовий I к. 33, п. 1, що містять гагатові та скляні намистини. У комплексах Дружне м. 66, п. В та м. 67, пд. підбій, п. 3 (нижній ярус) були знайдені намистини, що виготовлені зі скла та єгипетського фаянсу. Осібно стоять комплекси Криничне п. 6 та Нагавський II к. 11, п. 1, де були знайдені намистини зі скла, сердоліку та нефриту відповідно. Та найрозповсюдженішими композиціями виявилися такі, що складалися

виключно зі скла та походили такі з наступних комплексів: Балківський к. 12, п. 1; Валовий I к. 9, п. 1; Височино V к. 18, п. 1; Мако-Пап-хат I п. 2, п. 14; Шевченко к. 6, п. 1.

Відстеження частоти зустрічальності матеріалів намистин, що були знайдені в області ніг виявило, що найчастіше зустрічаються скляні намистини – у 10 з 12 поховань, гагатові та фаянсові – у 2 похованнях кожний, нефритові та сердоликові – у 1 похованні.

Серед намистин, що були знайдені в області ніг за колірними композиціями таким можна виокремити наступні групи поховань:

1. Монохромія (Височино V к. 2 п. 2; Нагавський II к. 11, п. 1);
2. Триколірна (Валовий I к. 9, п. 1; Мако-Пап-хат I п. 2, 14);
3. Багатоколірність (Дружне м. 66, п. В; м. 67, пд. підбій, п. 3; Балківський к. 12, п. 1; Валовий I к. 33, п. 1; Височино V к. 18, п. 1; Криничне п. 6; Шевченко к. 6, п. 1).

У колірних композиціях намистин, знайдених в області ніг похованих повторюваність взаємозустрічальності кольорів виявлена лише в двох похованнях, що походять з одного могильника розташованого на території Угорщини (Мако-Пап-хат I п. 2, п. 14). Щодо інших поховань, то жодного повторення взаємозустрічальності кольорів не виявлено. Усі композиції мають індивідуальний характер.

Список використаної літератури та джерел

1. Безуглов С. И. Позднесарматские погребения в устье Дона (курганый могильник Валовый I) / С. И. Безуглов, В. П. Глебов, И. Н. Парусимов. – Ростов-н/Д: Медиа-Полис, 2009. – 127 с.
2. Беспалый Е. И. Древнее население междуречья Дона и Кагальника. Курганый могильник у с. Высочино / Е. И. Беспалый, С. И. Лукьяшко. – Ростов н/Д: Изд-во ЮНЦ РАН, 2008. – 224 с.
3. Беспалый Е. И. Погребения позднесарматского времени у г. Азова / Е. И. Беспалый // СА. – 1990. – № 1. – С. 213-223.
4. Беспалый Е. И. Позднесарматское погребение из могильника Высочино V на водоразделе между Кагальни-

- ком и Доном / Е. И. Беспалый // Сарматы и их соседи на Дону: Материалы и исследования по археологии Дона. – 2000. – Вып. I. – С. 156-168.
5. Дьяченко А. Н. Археологические исследования у с. Абганерово Октябрьского района Волгоградской области / А. Н. Дьяченко, В. Г. Блохин, О. А. Шинкарь // Археолого – этнографические исследования в Волгоградской области. – Волгоград: Перемена, 1995. – С. 90-105.
  6. Мошкова М. Г. Два позднесарматских погребения в группе «Четыре брата» на Нижнем Дону / М. Г. Мошкова // Вопросы древней и средневековой археологии Восточной Европы. – М.: Наука, 1978. – С. 71-77.
  7. Мыськов Е. П. Позднесарматские комплексы на Нижнем Дону / Е. П. Мыськов, И. В. Сергацков // РА. – 1994. – № 2. – С. 179-190.
  8. Савовський І. П. Нові сарматські поховання на Запоріжжі / І. П. Савовський // Археологія. – 1977. – № 23. – С. 70-78.
  9. Храпунов И. Н. Могильник Дружное (III–IV вв. нашей эры) / И. Н. Храпунов. – Люблин: Издательство Университета Марии Кюри-Склодовской, 2002. – 313 с.
  10. Федоров Г. Б. Позднесарматский могильник у с. Криничное / Г. Б. Федоров // МИА. – 1969. – № 169. – С. 248-253.
  11. Шепко Л. Г. Позднесарматские курганы в Северном Приазовье / Л. Г. Шепко // СА. – 1987. – № 4. – С. 158-173.
  12. Яценко С. А. Костюм Древней Евразии / С. А. Яценко. – М., 2002. – 664 с.
  13. Gyöngyi G. Szarmata temetőrészletek Makó környékéről (Csongrád megye) / Gulyás Gyöngyi // Évkönyv és jelentés a Kulturális Örökségvédelmi Szakszolgálat 2009. évi feltárásairól. – Budapest, 2012. – P. 253-296.

BEADS IN WOMEN'S LATE SARMATIAN FUNERAL COSTUME

An integral part of the burial ceremony of most of the old societies, including the late sarmatian, is the funeral suit. Because of the actions of robbers, rodents, and natural destruction, scientists studying ancient costumes fall mainly into metal jewelry and accessories, as well as beads. The study of the location of the latter in relation to the parts of the skeleton of the buried can reveal their place in the funeral suit, and the study of the colors of the beads reveal the color compositions of the components of the costume and make a general idea of the aesthetic representations and norms of ancient societies.

Schemes of the location of the beads in relation to the parts of the skeleton distinguish groups of burials in which the beads are found: in the neck; in the neck, legs and bracelets; only in bracelets; in the area of the neck and legs; only in the area of the feet. The most widespread pattern was the location of beads in the neck, less commonplace – the location of beads in the legs. But those that occur rarely are patterns of arrangement of beads in the composition of bracelets.

The study of the temporal and spatial distribution of individual colors of beads does not reveal the patterns of their propagation. Analysis of the totality of colors of beads in individual burials, on the contrary, is informative. The calculation of different colored beads that were found in the neck region revealed four groups of compositions: monochrome, bicolour, trichromatic, multicolor. And in the area of the legs - three compositions: monochrome, trichromatic, multicolor.

The study of the interconnection of materials, colors and shapes of beads in various graves shows the individual character of compositions of beads originating from women's late sarmatian burials.

Key words: *late sarmatian culture, funeral costume, beads, monochromy, bicolour composition, trichromatic composition, multicolor.*

СПИСОК ПОСИЛАНЬ (REFERENCES)

Bespalyiy, E. I. 2000. *Pozdnesarmatskoe pogrebenie iz mogilnika Vyisochino V na vodorazdele mezhdu Kagalnikom i Donom* [Late Sarmatian burial from Vysochino V burial ground on the watershed between Kagalnik and Don]. V: Yu.K. Guguev, red. *Sarmatyi i ih sosedi na Donu: Materialyi i issledovaniya po arheologii Dona* [Sarmatians and their neighbors on the Don: Materials and research on the archeology of the Don]. Rostov-n/D: OOO «Terra»; NPK «Gefest». s. 156-168.

Bespalyiy, E. I., 1990. *Pogrebeniya pozdnesarmatskogo vremeni u g. Azova* [Burials of the late Sarmatian time near the town of Azov]. *Sovetskaya arheologiya* [Soviet Archeology], № 1, s. 213-223.

Bespalyiy, E.I., Lukyashko S.I. 2008. *Drevnee naselenie mezhdu-rechya Dona i Kagalnika. Kurgannyiy mogilnik u s. Vyisochino* [Ancient population of the interfluvium of Don and Kagalnik. Kurgan burial ground near village of the Vysochino]. Rostov-n/D: Izd-vo YuNTs RAN.

Bezuglov, S.I., Glebov V.P. i Parusimov I.N. 2009. *Pozdnesarmatskie pogrebeniya v uste Dona (kurgannyiy mogilnik Valovyy I)* [Late Sarmatian burials at the mouth of the Don (Kurgan burial ground Gross I)]. Rostov-n/D: Media-Polis.

Dyachenko, A. N., Blohin V.G., Shinkar O. A. 1995. *Arheologicheskie issledovaniya u s. Abganerovo Oktyabrskogo rayona Volgogradskoy oblasti* [Archaeological research in with Abganerovo, Oktyabrsky District, Volgograd Region]. V: B.F. Zhelezchikov, red. *Arheologo – etnograficheskie issledovaniya v Volgogradskoy oblasti* [Archaeological and ethnographic research in the Volgograd Region]. Volgograd: Peremena. s. 90-105.

Fedorov, G. B., 1969. *Pozdnesarmatskij mogil'nik u s. Krinichnoe* [Late Sarmatsky burial ground near the village of Krinichnoe]. *Materialyi i issledovaniya po arheologii SSSR* [Materials and research on archeology of USSR], № 169, s. 248-253.

Gyöngyi, G., 2012. Szarmata temetőrészletek Makó környékéről (Csongrád megye). In: Kvassay J. Szerk, ed. 2009. *Évkönyv és jelentés a Kulturális Örökségvédelmi Szakszolgálat 2009. évi feltárásairól*. Budapest, pp. 253-296.

Hrapunov, I. N. 2002. *Mogil'nik Druzhnoe (III – IV vv. nashej ehry)* [Tombstone Druzhnoe (III - IV centuries AD)]. Lyublin: Izdatel'stvo Universiteta Marii Kyuri-Sklodovskoj .

Moshkova, M. G. 1978. *Dva pozdnesarmatskikh pogrebeniya v gruppe «Chetyire brata» na Nizhnem Donu* [Two late Sarmatian burials in the group “Four Brothers” in the Lower Don]. *V: V.I. Kozenkova, Yu. A. Krasnov, I. G. Rozenfeldt, red. Voprosy drevney i srednevekovoy arheologii Vostochnoy Evropy* [Questions of ancient and medieval archeology of Eastern Europe]. Moskva: Nauka. s. 71-77.

Mys'kov, E. P., Sergackov, I.V., 1994. *Pozdnesarmatskie komplekсы na Nizhnem Donu* [Late Sarmatian complexes on the Lower Don]. *Rossijskaya arheologiya* [Russian Archeology], № 2, s. 179-190.

Savovs'kij, I. P., 1977. *Novi sarmats'ki pohovannya na Zaporizhzi* [New Sarmatian burials in Zaporozhye]. *Arheologiya* [Archeology], № 23, s. 70-78.

Shepko, L. G., 1987. *Pozdnesarmatskie kurgany v Severnom Priazov'e* [Late Sarmatian barrows in the Northern Azov Sea]. *Sovetskaya arheologiya* [Soviet archeology], № 4, s. 158-173.

Yacenko, S. A. 2002. *Kostyum Drevnej Evrazii* [Costume of Ancient Eurasia], Moskva.